

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Філософський факультет
Кафедра етики, естетики та культурології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана
з навчальної роботи
Дмитро НЕЛПА
«31» _____ 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

для студентів

галузь знань	03 Гуманітарні науки
спеціальність	031 «Релігієзнавство»
освітній рівень	перший (бакалаврський)
освітня програма	Релігієзнавство
вид дисципліни	обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	<u>2021/2022</u>
Семестр	I
Кількість кредитів ESTS	5
Мова викладання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі: Гриценко Валентина Степанівна, к.ф.н., доцент кафедри етики, естетики та культурології
Єфіменко Віталій Віталійович, к.ф.н., доцент кафедри етики, естетики та культурології

Пролонговано: на 2022/2023 н.р. _____

на 20__/20__ н.р. _____

Наслідок «31» 2022 р.
(підпис, ПШБ, дата)

(_____) «__» ____ 20__ р.
(підпис, ПШБ, дата)

Розробники: Гриценко Валентина Степанівна, к.ф.н., доцент кафедри етики, естетики та культурології;
Єфіменко Віталій Віталійович, к.ф.н., доцент кафедри етики, естетики та культурології

Затверджено
« 31 » 08 2024 р.
Зав. кафедри етики, естетики та культурології
(Ірина МАСЛИКОВА)
Протокол № 1 від « 31 » 08 2024 р.

Схвалено науково-методичною комісією філософського факультету
Протокол від « 31 » 08 2024 року № 2
Голова науково-методичної комісії (Ірина МАСЛИКОВА)
« 31 » 08 2024 року

Траєкторіально на 2022-2023 н.р. Лр. № 2 від 31.08.2022р.

Маслікова Т.Т.

ВСТУП

1. Мета дисципліни – забезпечення стійкої системи знань про розвиток культури на основі аналізу її української та зарубіжних моделей, спираючись на розкриття природи культури як вияву самоздійснення людини, закономірностей її історичних трансформацій, неперервності духовного поступу людства.

2. Вимоги до вибору навчальної дисципліни:

1. До початку вивчення даного курсу студенти повинні **мати загальноосвітні уявлення** про головні чинники появи культури, її сутнісні засади, **знати** основні етапи історичного розвитку людства в їх провідних культуротворчих спрямуваннях, специфічні відмінності сучасної культури.

2. **Вміти** виокремлювати, критично аналізувати й коректно інтерпретувати культурознавчу інформацію щодо історії культури, її соціодинаміки, закономірностей розвитку та феноменів, розкривати їх соціокультурні чинники, оперуючи необхідними філософськими й культурологічними категоріями та поняттями, відповідними теоретичними джерелами.

3. **Володіти елементарними навичками** збирання та узагальнення інформації, систематизації отриманих знань, експертного ставлення до культуротворчих процесів і явищ, порівняльного аналізу, використання іншомовних фахових культурознавчих джерел.

3. Анотація навчальної дисципліни: курс «Історія зарубіжної та української культури» належить до переліку обов'язкових дисциплін та викладається у I семестрі I курсу бакалавріату. Перша частина курсу знайомить студентів із генезисом зарубіжної культури як результатом саморозвитку людини, здійсненого в історично конкретних обставинах її існування, починаючи з первісності до нашого часу. Визначаються предмет, завдання, теоретичні засади, теоретико-методологічні основи навчальної дисципліни. З'ясовуються антропні чинники культури, її перманентного руху, постійності змін та появи новацій. Головна увага приділяється європейському культурному ареалу, що розглядається у різноманітті його культурних моделей в історичній послідовності етапів їх розвитку з використанням принципів компаративістики, з урахуванням значення кожної як загальнолюдського надбання. З позицій розуміння єдиносутності культур характеризується явище мультикультуралізму. Пояснюється вплив на розвиток культури процесів глобалізації.

4. Завдання (навчальні цілі): надати студентам цілісну систему знань про природу і розвиток культури, характеризуючи її українську та зарубіжні моделі, ознайомити з основною культурознавчою проблематикою, методологічними підходами до її вивчення, до аналізу культурних процесів і явищ з теоріями походження культури та способами її типологізації. Прищепити студентам навички самостійного аналізу культурних явищ, надання їм неупередженої об'єктивної оцінки, вміння використовувати отримані теоретичні знання в неупередженій експертній оцінці культурних реалій, фахово використовувати засвоєний поняттєво-категоріальний апарат. Сприяти розумінню студентами культурних чинників людинотворення.

Дисципліна спрямована на формування наступних програмних компетентностей:

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК8. Здатність спілкуватися державною мовою к усно, так і письмово.

ФК10. Здатність виявляти потенційні зв'язки предметних знань релігієзнавства і їх застосування при аналізі актуальних суспільних проблем.

5. Результати навчання

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Код	Знати:	Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
	Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)			

1.1	фундаментальні засади культурологічної теорії, здобутки вітчизняної філософії культури та культурології	лекція, семінар, самостійна робота	усна відповідь, письмові контрольні роботи, іспит	10
1.2	основні концепти розуміння культури та процесів її розвитку; напрямки сучасних досліджень культури	лекція, семінар, самостійна робота	усна відповідь, конспект першоджерел, письмові контрольні роботи, іспит	10
1.3	засади і принципи типології культур та компаративістського аналізу	лекція, семінар, самостійна робота	усна відповідь, письмові контрольні роботи, іспит	10
1.4	етапи історичного розвитку культури в їх духовно-змістовій суттєвості	лекція, семінар, самостійна робота	конспект першоджерел, письмові контрольні роботи, індивідуальна робота, іспит	10
	Вміти:			
2.1	Працювати з фаховими філософськими та культурологічними джерелами, узагальнювати інформацію у відповідності до поставлених навчальних задач, демонструвати знання літератури з навчального курсу	семінар, самостійна робота	усна доповідь, письмові контрольні роботи, конспект першоджерел	10
2.2	систематизувати отримані знання, обґрунтовувати висновки, розвиваючи власну компетентність	семінар, самостійна робота	усна доповідь, дискусія, конспект першоджерел, індивідуальна робота, письмові контрольні роботи	10
2.3	встановлювати причинно-наслідкові зв'язки розвитку людини і культури, пояснювати чинники формування та розвитку культури, проводити порівняльний аналіз культурних епох та культуротворчих моделей	семінар, самостійна робота	усна доповідь, дискусія, письмові контрольні роботи	10
2.4	формувати власну позицію щодо культурних реалій, особливостей культурного розвитку, вести полеміку з питань сутнісного характеру та соціального функціонування культурних явищ	семінар, самостійна робота, ведення полеміки	усна відповідь, письмові контрольні роботи, іспит	10
	Комунікація:			
3.1	презентувати результати самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень,	семінар, самостійна робота	усні доповіді, конспект першоджерел	5

	есе, коментування конспектів, презентацій			
3.2	дискутувати з приводу проблем теорії та історії культури, вести полеміку щодо процесів культуротворення та культурних явищ	семінар, самостійна робота	усна відповідь, індивідуальна робота	10
	Автономність та відповідальність			
4.1	самостійно здійснювати пошук культурознавчих джерел, критично їх опрацьовувати, володіючи навичками обробки, аналізу та узагальнення наукової інформації	семінар, самостійна робота	усні відповіді, конспект першоджерел, індивідуальна робота	5

6. Співвідношення результатів навчання дисципліні із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліні	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4	3.1	3.2	4.1
Програмні результати навчання											
ПРН1. Вільно спілкуватися з професійних питань державною та іноземною мовами усно і письмово, використовувати мови для ефективної міжкультурної комунікації	+				+		+	+	+	+	+
ПРН4. Організувати процес навчання і самоосвіти		+	+			+		+	+		+
ПРН16. Мати навички управління комплексними діями або проєктами при розв'язанні складних проблем у професійній діяльності, нести відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах	+	+	+	+			+	+		+	+

7. Схема формування оцінки:

7.1. Форми оцінювання

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (знання 1.1 – 1.4), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (вміння 2.1-2.4); (комунікація 3.1-3.2); (автономність та відповідальність 4.1), що складає 60% загальної оцінки.

Оцінювання семестрової роботи:

1. **Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах:** РН 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.4, 3.1, 3.2, 4.1 – 27 / 45 балів
2. **Самостійна робота №1 (конспект першоджерел):** РН 1.2, 2.1, 3.1, 4.1 – 13 / 21 балів
Самостійна робота №2 (індивідуальна робота): РН 1.4, 2.2, 3.1, 4.1 – 12 / 20 балів
3. **Контрольні роботи:** РН – 1.1, 1.3, 2.1, 2.3, 2.4 – 8 / 14 балів

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу з усіх (двох) частин навчальної дисципліни. Загальна семестрова оцінка складаються із балів, отриманих за 1) аудиторну роботу (усні доповіді, доповнення та участь в дискусіях на семінарах), 2) самостійну роботу (дослідження проблем культурної політики, дослідження культурного інституту), 3) контрольну роботу, з урахуванням коефіцієнту 0,6. Всі види робіт в семестрі мають в підсумку:

- в максимальному вимірі $100 \text{ балів} \times 0,6 = 60 \text{ балів}$
- в мінімальному вимірі $60 \text{ балів} \times 0,6 = 36 \text{ балів}$

У разі відсутності на семінарському занятті студент має відпрацювати завдання на семінар в письмовій формі.

Підсумкове оцінювання у формі іспиту:

Іспит у письмовій формі - РН 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, – 24 / 40 балів

Екзаменаційне оцінювання відбувається в письмовій формі. Білет складається з 2 питань, кожне з яких оцінюється за шкалою 20 балів, що в загальному підсумку дає 40 балів за іспит.

Студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав менше, ніж 20 балів.

Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за іспит не може бути меншою 24 балів. У випадку, коли студент на іспиті набрав менше 24 балів, вони не додаються до семестрової оцінки (незалежно від кількості балів, отриманих під час навчального періоду). В екзаменаційній відомості у колонці «бали за іспит/ екзамен» ставиться «0», а в колонку «підсумкова оцінка з дисципліни» переноситься лише кількість балів, отриманих під час семестру. Рекомендований мінімум допуску до іспиту – 36 балів

Таким чином, підсумкова оцінка з дисципліни (мінімум 60, максимум 100 балів) складається із суми кількості балів за семестр (мінімум 36, максимум 60 балів) та екзаменаційної роботи (мінімум 24, максимум 40 балів).

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	Іспит	Підсумкова оцінка з дисципліни
<i>Мінімум</i>	36	24	60
Максимум	60	40	100

7.2 Організація оцінювання:

Семестрова робота		Семестрова кількість балів	
		Min – 36 бали	Max – 60 балів
Аудиторна робота: усна доповідь на семінарі, доповнення, участь в дискусіях	До теми: протягом семестру. У разі відсутності студента на занятті, теми необхідно відпрацювати в письмовому вигляді	«3» x 9 = 27	«5» x 9 = 45
Самостійна робота	Конспект першоджерел	«13» x 1 = 13	«21» x 1 = 21
	Індивідуальна самостійна робота	«12» x 1 = 12	«20» x 1 = 20
Контрольна робота		«4» x 2 = 8	«7» x 2 = 14
Загальна семестрова оцінка без урахування коефіцієнту		60	100

Загальна семестрова оцінка з урахуванням коефіцієнту 0,6		«60» x 6 = 36	«100» x 0,6 = 60
---	--	---------------	------------------

Критерії оцінювання:

1. Аудиторна робота:

Усна доповідь

5 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, використовуючи обов’язкову та додаткову літературу

4 бали - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов’язкову літературу. Допускаються несуттєві неточності

3 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, не спирається на необхідну навчальну літературу, Має у відповіді суттєві неточності

2 бали – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки у відповіді

Доповнення / участь в дискусіях

3 бали – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми,

2 бали – доповнення змістовне

1 бал – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію

2. Самостійна робота (конспект першоджерел):

21-16 балів студент у повному обсязі володіє матеріалом, вільно та аргументовано його презентує, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов’язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість здійсненого дослідження

15-12 балів - студент у достатньому обсязі володіє матеріалом, вільно його презентує, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов’язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження. Допускаються несуттєві неточності

11-0 балів - в цілому володіє матеріалом, але фрагментарно та поверхово його презентує, не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань. Робота містить суттєві помилки.

3. Самостійна робота (індивідуальна самостійна робота):

21-16 балів студент у повному обсязі володіє матеріалом, вільно та аргументовано його презентує, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов’язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість здійсненого дослідження

15-12 балів - студент у достатньому обсязі володіє матеріалом, вільно його презентує, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов’язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження. Допускаються несуттєві неточності

11-0 балів - в цілому володіє матеріалом, але фрагментарно та поверхово його презентує,

не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань. Робота містить суттєві помилки.

4. Контрольні роботи:

7-6 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність письмової роботи

5-4 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності

3-2 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності

1 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань

5. Кожне питання в екзаменаційній роботі (в білеті 2 питання):

20-16 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність письмової роботи

15-11 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності

10-6 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності

5-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань

7.3 Шкала відповідності:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
Ч.1 «Історія зарубіжної культури»				
1	Тема 1. Теоретико-методологічні засади вивчення культури	2		2
2	Тема 2. Ранні форми культури (світовий контекст)	2		2
3	Тема 3. Культури Стародавнього Сходу	2	2	2
4	Тема 4. Культура Еллади	2	2	2
5	Тема 5. Культура Стародавнього Риму	2	2	2
6	Тема 6. Культура Візантії	2	2	2
7	Тема 7. Культура європейського середньовіччя	2	2	2
8	Тема 8. Культура доби Відродження	2	2	4
9	Тема 9. Культура доби Просвітництва	2		2
10	Тема 10. Західноєвропейська культура XIX-XX ст.	2	2	4
11	Тема 11. Тенденції та закономірності розвитку сучасної культури	2		2
12	Індивідуальна самостійна робота			12
13	контрольна робота		1	
Ч.2 «Історія української культури»				
14	Тема 12. Передумови формування української культури	2		2
15	Тема 13. Особливості розвитку культури київської доби (до XIII ст.)	2	2	2
16	Тема 14. Міфологія, звичаї та обряди східних слов'ян	2	2	4
17	Тема 15. Становлення української народності та культури (XIII-XV ст.)	4	2	4
18	Тема 16. Культура України в XVI-XVIII ст.	4	2	4
19	Тема 17. Оформлення класичної української культури (перша половина XIX ст.). Український романтизм	4	2	4
20	Тема 18. Період модерністично-революційного оновлення класичної української культури	2	2	4
21	Тема 19. Новоукраїнська культура	2	2	2
22	Індивідуальна самостійна робота			12
23	контрольна робота		1	
	ВСЬОГО	44	30	76

Загальний обсяг - **150 год.**, у тому числі:
лекції – **44 год.**;

семінари – 30 год.;
самостійна робота - 76 год.

Рекомендована література:

Основна (базова):

1. Історія світової культури: Навч. посіб./ Кер. авт. кол. Л.Т.Левчук. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Центр. учбов. літер., 2010.
2. Історія світової культури. Культурні регіони: Навч. посібник /Керівник авт. Колективу Л.Т.Левчук. 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Либідь, 2000.
3. Історія української культури / За загал. ред. І.Крип'якевича. – 3-тє вид., стереотип. – К.: Либідь, 2000.
4. Культурологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / кол. Авторів; за ред. А.Є.Конверського; худож.-оформлювач Ю.Ю.Романіка. – Харків: Фоліо, 2013.
5. Культура українського народу: Навч. посібник / В.М.Русанівський, Г.Д.Вервес, М.В.Гончаренко та ін. – К.: Либідь, 1994.
6. Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича / Упор. С.В.Ульяновська; Вст. ст. І.М.Дзюба; Перед. слово М.Антоновича; Додатки С.В.Ульяновської, В.І.Ульяновського. – К.: Либідь, 1993.

Додаткова:

До частини 1.

1. Афіньська демократія за Перикла. Плюси і мінуси. <https://jak.koshachek.com/articles>
2. Баумейстер Андрій. Ідея модерну і традиція Заходу. risu.ua/andriy-baumeyster-ideya-modernu-i-tradiciya-zahodu_n40860
3. Бондар Ю. Інформація в Стародавній Месопотамії. <https://social-science.uu.edu.ua/art...>
4. Бушанський В. Епоха Просвітництва і месіанство європейської цивілізації. <https://ipiend.gov.ua/2018/07>
5. Вазарі Джорджо. Життєписи найславніших живописців, скульпторів та архітекторів. <https://chtyvo.org.ua/authors/Zh...>
6. Вечірко Р.М. Культура Візантії. Особливості становлення та розвитку візантійської культури. <https://studentbooks.com.ua/view>
7. Вечірко Р.М. Культура Візантії. Особливості становлення та розвитку візантійської культури. <https://studentbooks.com.ua/view>
8. Герасименко Антон. Чорно-біла епоха Просвітництва. verbum.com/ua/02/2020/colors-of-the-world/enlightenment-in-black-and-white
9. Гордієнко Д. Русь у системі зовнішньої політики Візантії першої половини X ст. <http://dspace.nbul.gov.ua...>
10. Грищенко В.С. Людина і культура: Навч. посіб. – К.:Либідь, 2000.
11. Досягнення шумерської культури. osvita.ua/vnz/reports/culture/10882/
12. Духовно-культурна спадщина Візантійської імперії. <https://moodle.znu.edu.ua...>
13. Ідеї гуманізму і освіта в епоху Відродження. http://ni.biz/ua/14/14_5/14_55564_idei-gumanizma-i-obrazovanie-v-epohu-vozrozhdeniya.html
14. Історія держави і політико-правових вчень Стародавньої Греції та Риму. <https://chtyvo.org.ua/authors>
15. Історія науки і техніки. <https://ela.kpi.ua/bitstream>
16. Й. Хейзинга про гру в культурі. <https://stud.com.ua/kulturologiya>
17. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу/О.П.Крижанівський. – К.:Либідь, 2002. <http://politics.ellib.org.ua/pages-ca...>
18. Культура Давнього Єгипту. https://pidru4niki.com/kultura_da...
19. Лицарство як феномен Середньовіччя. <http://histfilos.cdu.edu.ua/hovyny>
20. Мистецтво Стародавнього Єгипту. https://pidru4niki.com/mistetstvo_...

21. Мистецтво Стародавньої Греції. <https://pidru4niki.com>mistetstvo ...>
22. Мистецтво Стародавнього Риму. <https://pidru4niki.com> mistetstvo ...>
23. Найдавніші держави Дворіччя. Стародавній Вавилон <https://vseosvita.ua>test>naidayni...>
24. Римське право: зміст, поняття та значення в історії. <https://osvita.ua> ...>
25. Сиротова А. Аналіз цивілізаційної концепції розвитку людства О.Шпенглера. <https://dspace.uzhnu.edu.ua>...>
26. Сміхова культура епохи Середньовіччя: діяльність скоморохів та жонглерів. <http://naukam/triada.in.ua>730-sm...>
27. Чорна А,М. Концепція А.Тойнбі як основний етап у розвитку локальних цивілізацій. <https://ela.kpi.ua>handle>

До частини 2.

1. Аркас М.М. Історія України- Русі / Вступне слово і комент. В.Г.Сарбея. – Факс. вид. – К.: Вища шк., 1990.
2. Боплан, Гійом Левассер де. Опис України. /Гійом Левассер де Боплан.- Пер. з фр. Я.І.Кравця, 3.П.Борисюк. – К.: 1990.
3. Геродот. Історія. – К.: 1993.
4. Гриценко В.С. Людина і культура: Навч. посіб. – К., 2000.
5. Дюбі, Жорж. Доба соборів: Мистецтво та сусп-во 980-1420 років: Пер. з фр. – К.: Юніверс, 2003.
6. Енциклопедія політичної думки – Пер. з англ. За редакцією Наталії Лисюк – К.: Дух і Літера, 2000.
7. Еразм Роттердамський Похвала Глупоті. – Перекл. з латин. В.Литвинова; Передм. Й.Кобова. – К.: Дніпро, 1981.
8. Єфіменко В.В. Загальнолюдський зміст куртуазних чеснот як передумова гуманізму Відродження // Українські культурологічні студії, 2022. №1 (10). С.4-10.
9. Ісаєвич Я. Україна давня і нова. Народ, релігія, культура. – Львів: 1996.
10. Історія української культури. У 5 томах. – К.: Наукова думка, 2001-2005.
11. Історія філософії. Античність та Середньовіччя / за ред. Умберто Еко та Рікардо Федрігі; пер. з італ. – Харків: Фоліо, 2021.
12. Культурологія: українська та зарубіжна культура: Навч. посіб./ М.М.Закович, І.А.Зязюн, О.М.Семашко. – К.: Знання, 2004.
13. Мак-Ніл, Вільям. Піднесення Заходу. Історія людської спільноти / Вільям Мак-Ніл; пер. з англ.. – 2-ге вид., випр. – К.: Ніка-Центр, 2011.
14. Мозолевський Б.М. Скіфський степ. – К.: Видавництво «Наукова думка», 1983.
15. Мор Т., Кампанела Т. Утопія. Місто Сонця / Перекл. З лат.; Вступ. Слово Й.Кобова та Ю.Цимбалюка; Передм. Й.Кобова. – К.: Дніпро, 1988.
16. Мислителі німецького романтизму /Упор. Леонід Рудницький та Олег Фешовець. – Івано-Франківськ: Вид-во«Лілея-НВ», 2003.
17. Огієнко Іван. Українська культура: Коротка історія культурного життя українського народу. – К.: Фірма «Довіра», 1992.
18. Полікарпов В.С. Лекції з історії світової культури. – Харків: Видавництво «Основа» при Харківському державному університеті, 1990.
19. Попович М.В. Нарис історії культури України. – К.: Арттек, 1998.
20. Літопис руський / Пер. з давньорус. Л.Є.Махновця. – К.: Дніпро, 1989. .
21. Толочко Петро. Київська Русь. – К.: Абрис, 1996.
22. Толочко П.П. Історичні портрети: Із історії давньоруської та європейської політики X-XII ст. – К.: Наук. думка, 1990.
23. Філософський енциклопедичний словник / За ред. В.І.Шинкарука – К.: Абрис, 1999.
24. Феномен української культури: методологічні засади осмислення. – К.: Фенікс, 1996.
25. Шевчук В. Муза Роксоланська. Українська література XVI-XVIII століть: У 2 кн. – К.: Либідь, 2005.
26. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків. У трьох томах. – К.: Наукова думка, 1990-1991.